

“बेटी बचाव - बेटी पढ़ाव” ही केंद्र शासन
पुरस्कृत योजना राज्यातील सर्व जिल्ह्यात
राबविण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
महिला व बाल विकास विभाग
शासन निर्णय क्रमांक - मबावि-२०२४/प्र.क्र.२२८/का-२
नवीन प्रशासन भवन, ३रा मजला,
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२.
दिनांक - १९ सप्टेंबर, २०२४.

- वाचा :- (१) महिला व बाल विकास विभाग, शासन निर्णय क्र.एबावि-२०१५/प्र.क्र.१९३/का-६,
दि.०२.११.२०१५.
(२) महिला व बाल विकास विभाग, शासन निर्णय क्र.एबावि-२०१५/प्र.क्र.१९३/का-६,
दि.१५.०६.२०१६.
(३) केंद्र शासनाच्या महिला व बाल विकास विभागाचे पत्र क्र.BBBP-२२/१२/१२/२०१८-
BBBP, दि.२८.०२.२०१८.
(४) महिला व बाल विकास विभाग, शासन निर्णय क्र.एबावि-२०१७/प्र.क्र.१४५/का-६,
दि.०६.०८.२०१८.
(५) केंद्र शासनाच्या महिला व बाल विकास विभागाचे पत्र क्र.BBBP-१२०२५/२/२०१९-
BBBP, दि.१३.०६.२०२४.

प्रस्तावना :-

केंद्र शासनाने “बेटी बचाव - बेटी पढ़ाव” हे अभियान दिनांक २१ फेब्रुवारी, २०१५ पासून मुलींचा जन्मदर कमी असलेल्या देशातील १०० जिल्ह्यांत सुरु केलेले आहे. सदर योजना केंद्रपुरस्कृत असून १००% अनुदान केंद्र शासनाकडून दिले जाते. यामध्ये संदर्भित क्र.५ अन्वये महाराष्ट्र राज्यातील ३६ जिल्ह्यांचा समावेश करण्यांत आला आहे. सदर कार्यक्रमाची उद्दिष्टे (१) लिंग निवडीस प्रतिबंध करणे, (२) बालिकेच्या जीवनमानाच्या सुरक्षेबद्दल खात्री देणे, (३) बालिकेच्या शिक्षणाबाबत खात्री देणे, ठरविण्यात आलेली आहेत. मिशन शक्ती या एकछत्री योजनेच्या संबल या उपयोजनेचा “बेटी बचाव - बेटी पढ़ाव” या घटक योजनेचा समावेश करण्यांत आला आहे.

“बेटी बचाव - बेटी पढ़ाव” कार्यक्रम हा महिला व बाल विकास मंत्रालय, सार्वजनिक आरोग्य आणि कुटुंब कल्याण मंत्रालय आणि मानव संसाधन विकास मंत्रालय यांच्या संयुक्त विद्यमाने राबविण्यात येत आहे.

केंद्र शासनाने दिनांक १३ जून, २०२४ रोजीच्या पत्रान्वये केंद्र शासनाने केंद्र पुरस्कृत “बेटी बचाव - बेटी पढ़ाव” या योजनेच्या अंमलबजावणीसाठी सन २०२४-२५ या आर्थिक वर्षाच्या तिमाही (एप्रिल-जून, २०२४) या कालावधीसाठी ३६ जिल्ह्यांसाठी रु.२६५.०० लक्ष इतका निधी उपलब्ध करून दिला आहे.

प्रत्येक जिल्ह्याला वाटप केलेली रक्कम जिल्ह्याच्या SRB वर आधारित तीन भागात वर्गीकृत केलेली आहे. सदर तीन वर्गीकरण रु.४०.०० लक्ष, रु.३०.०० लक्ष आणि रु.२०.०० लक्ष प्रतिवर्ष अशाप्रकारे करण्यांत आले आहे. प्रत्येक ३६ जिल्ह्यांना वाटप केलेली रकमेचा तपशिल **Annexure-I** प्रमाणे असून या योजनेत कोणत्याही प्रकारची भांडवली मालमत्ता तयार करण्याची किंवा कोणत्याही व्यक्तीला थेट आर्थिक लाभ देण्याची तरतूद नाही. उपक्रमाच्या घटकानुसार कमाल मर्यादा खालीलप्रमाणे आहे :-

Sr.No.	Activities	Maximum Ceiling in each Component base on allocation. (In Percentage)
i	Sectoral activities of Department of Women and Child Development i. Capacity Building ii. Orientation and Sensitization iii. Outreach iv. Innovation v. IEC material vi. Monitoring and Documentation	50%
II	Sectoral Activities in Convergence with partner and line Department	40%
III	Flexi Fund	10%

महिला व बाल विकास विभाग, शासन निर्णय दि.०६.०८.२०१८ अन्वये “बेटी बचाव - बेटी पढाव” ही केंद्र पुरस्कृत योजना राज्यातील सर्व जिल्ह्यात राबविण्यास मान्यता देण्यात आली आहे. “बेटी बचाव - बेटी पढाव” या कार्यक्रमांतर्गत जी उद्दिष्टे निश्चित करण्यात आली आहेत ती संबंधित विभागाने राबावावयाची आहेत.

या योजनेतर्गत मुलींचा जन्मदर वाढविण्याच्या दृष्टिकोनातून जनजागरण मोहिमे अंतर्गत अनेक कार्यक्रम करण्यांत येत आहेत. जसे की, गर्भवती मातांची नोंदणी, मुलींच्या जन्माचे स्वागत करण्याबाबत जनजागृती, वाढदिवस साजरा करणे, आरोग्य शिबिरे आयोजित करणे, मुलगी वाचवा-मुलगी शिकवा याबाबत मार्गदर्शन, गुड्डा-गुडी बोर्ड त्यावर मुला-मुलींची जन्मसंख्या लिहून ते सार्वजनिक ठिकाणी लावणे, पथनाटये इ. कार्यक्रम जिल्हाधिकारी यांच्यामार्फत आयोजित करण्यांत यावा.

केंद्र शासनाने दिनांक १३ जून, २०२४ रोजीच्या पत्रान्वये “बेटी बचाव - बेटी पढाव” या योजनेचा केलेल्या विस्तारानुसार, तसेच केंद्र पुरस्कृत मिशन शक्ती या योजनेतर्गत राज्यात राबविण्यात येत असलेल्या विविध योजनांची अधिक प्रभावीपणे अंमलबजावणी होण्याच्या दृष्टीने “बेटी बचाव - बेटी पढाव” ही योजना यापुढे महिला सक्षमीकरण केंद्र (Hub for Empowerment of Women) या योजने अंतर्गत राबविण्याबाबत केंद्र शासनाने दि.२३.०१.२०२४ रोजीच्या पत्रान्वये मार्गदर्शक सूचनेनुसार केंद्र पुरस्कृत मिशन शक्ती योजने अंतर्गत राज्यात राबावावयाच्या

योजनांसाठीचे राज्यस्तरीय महिला सक्षमीकरण केंद्र महिला व बाल विकास आयुक्तालय, पुणे येथे कार्यान्वित करण्यात आले असल्याने एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना आयुक्तालयाकडून राबविण्यात येत असलेली “बेटी बचाव - बेटी पढाव” ही योजना आयुक्त, महिला व बाल विकास आयुक्तालय, पुणे यांचेकडे हस्तांतरीत करण्यांत आल्याने सुधारणा करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

“बेटी बचाव - बेटी पढाव” या योजनेच्या अंमलबजावणीच्या अनुषंगाने संदर्भित क्र.४ येथील शासन निर्णयामध्ये अंशतः बदल करून सदर योजना खालीलप्रमाणे राबविण्यास शासन मान्यता देण्यांत येत आहे.

२. “बेटी बचाव - बेटी पढाव” ही केंद्र पुरस्कृत योजना राज्यातील सर्व जिल्ह्यात राबविण्यास शासन मान्यता देण्यात येत आहे. बेटी बचाओ बेटी पढाओ” या कार्यक्रमांतर्गत जी उद्दिष्टे निश्चित करण्यांत आली आहेत, ती आरोग्य विभाग, शिक्षण विभाग, ग्रामविकास विभाग, आदिवासी विकास विभाग, सामाजिक न्याय विभाग, अल्पसंख्याक विकास विभाग, माहिती व जनसंपर्क विभाग, विधी व न्याय विभाग, स्वयंसेवी संस्था इत्यादी संबंधित विभागाने राबवावयाची आहेत.

“बेटी बचाव - बेटी पढाव” या कार्यक्रमासाठी १००% अनुदान केंद्र शासनाकडून शासनास प्राप्त होणार आहे. “बेटी बचाव - बेटी पढाव” या कार्यक्रमांतर्गत २२३५ बी४९७ या लेखाशिर्षाखाली २६-जाहिरात व प्रसिध्दी, ३१-सहाय्यक अनुदाने (वेतनेतर) या खाली निधी अर्थसंकल्पित करण्यात येत आहे. राज्य शासनाकडून आयुक्त, महिला व बाल विकास आयुक्तालय, पुणे यांचे स्तरावर असलेले SNA Bank खात्यात थेट निधी उपलब्ध करून देण्यात येणार आहे.

३. सदर योजना राबविण्यासाठी खालीलप्रमाणे राज्यस्तरावर मार्गदर्शन व संनियंत्रण करण्यासाठी “सुकाणू समिती” गठीत करण्यांत येत आहे. सदर सुकाणू समितीचे सदस्य खालीलप्रमाणे असतील. सदर सुकाणू समितीची बैठक वर्षातून किमान दोनदा घेण्यात यावी.

(१)	सचिव/प्रधान सचिव/अपर मुख्य सचिव, महिला व बाल विकास विभाग - अध्यक्ष
(२)	सचिव/प्रधान सचिव/अपर मुख्य सचिव, शालेय शिक्षण विभाग - सदस्य
(३)	सचिव/प्रधान सचिव/अपर मुख्य सचिव, सार्वजनिक आरोग्य विभाग - सदस्य
(४)	सचिव/प्रधान सचिव/अपर मुख्य सचिव, विधी व न्याय विभाग - सदस्य
(५)	सचिव/प्रधान सचिव/अपर मुख्य सचिव, सामाजिक न्याय विभाग - सदस्य
(६)	सचिव/प्रधान सचिव/अपर मुख्य सचिव, ग्रामविकास विभाग - सदस्य
(७)	युनायटेड नेशन्स पोप्युलेशन फंड (UNFPA) - सदस्य
(८)	सह सचिव/उप सचिव, महिला व बाल विकास विभाग - सदस्य सचिव

४. “बेटी बचाव - बेटी पढाव” हया योजनेचा आढावा State Task Force (STF) मार्फत घेण्याबाबत केंद्र शासनाने सूचित केले आहे. मा.मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य हे STF चे अध्यक्ष आहेत. योजनेच्या अंमलबजावणीच्या अनुषंगाने जिल्ह्यात राबविलेल्या उपक्रमाचा आढावा घेण्यासाठी दर सहा महिन्यातून एकदा संबंधित जिल्ह्यांच्या जिल्हाधिकारी यांची आढावा बैठक मा.मुख्य सचिव यांच्याकडे आयोजित करण्यांत यावी.

५. सदर कार्यक्रम राबविण्यासाठी तथा त्याअनुषंगाने जिल्हाधिकारी यांना मार्गदर्शन करण्यासाठी “कार्यकारी समिती” गठीत करण्यात येत आहे. सदर कार्यकारी समितीमध्ये खालीलप्रमाणे सदस्य असतील. सदर समितीची बैठक तीन महिन्यातून किमान एकदा आयोजित करण्यांत यावी.

(१) आयुक्त, महिला व बाल विकास आयुक्तालय, पुणे	-	अध्यक्ष
(२) आयुक्त, एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना, नवी मुंबई.	-	उपाध्यक्ष
(३) आयुक्त, कुटुंब कल्याण संचालनालय, पुणे	-	सदस्य
(४) संचालक, (प्राथमिक) शिक्षण संचालनालय, पुणे	-	सदस्य
(५) सह आयुक्त, महिला व बाल विकास आयुक्तालय, पुणे	-	सदस्य
(६) अतिरिक्त संचालक, राज्य कुटुंब कल्याण केंद्र (SFWB)	-	सदस्य
(७) PCPNDT समन्वयक अधिकारी, सार्वजनिक आरोग्य विभाग- राज्य कुटुंब कल्याण केंद्र (SFWB)	-	सदस्य
(८) युनायटेड नॅशनल्स फंड फॉर पॉप्युलेशन अॅक्टिव्हिटीज (UNFPA) चे प्रतिनिधी	-	सदस्य
(९) जिल्हाधिकारी	-	सदस्य
(१०) उप आयुक्त, एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना, नवी मुंबई	-	सदस्य
(११) उप आयुक्त, महिला व बाल विकास आयुक्तालय, पुणे	-	सदस्य सचिव

६. केंद्र पुरस्कृत “बेटी बचाव - बेटी पढाव” या योजनेअंतर्गत केंद्र शासनाकडून प्राप्त होणारे अनुदान स्विकारणे व वितरण करण्यासाठी आयुक्तालय स्तरावर असलेले SNA Bank खाते “उप आयुक्त (महिला विकास), महिला व बाल आयुक्तालय, पुणे” यांच्या स्वाक्षरीने, तसेच SNA Bank खाते “संबंधित जिल्हा महिला व बाल विकास अधिकारी” यांचे स्वाक्षरीने हाताळण्यात यावे.

७. जिल्हास्तरावर PCPNDT संबंधी एक टास्क फोर्स जिल्ह्याचे जिल्हाधिकारी यांचे अध्यक्षतेखाली गठीत करण्यात यावा. संबंधित जिल्ह्यातील जिल्हा कार्यक्रम अधिकारी हे “बेटी बचाव - बेटी पढाव” या योजनेच्या अंमलबजावणीसाठी नोडल अधिकारी असतील. ज्यामध्ये विविध विभागाचे प्रमुख आणि जिल्हा/नगरपालिका/नगरपरिषद/इत्यादीचे अधिकारी असतील. सदर

टास्क फोर्स “बेटी बचाव - बेटी पढाव” कार्यक्रम जिल्ह्यामध्ये राबविण्यासाठी मार्गदर्शन करतील. सदर जिल्हा टास्क फोर्सची महिन्यातून एकदा बैठक घेण्यात यावी.

८. सदर शासन निर्णय शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध असून त्याचा सांगणक सांकेतांक २०२४०९१६१३३१४१६६३० असा आहे. हा शासन शासन निर्णय डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने

(आनंद ना. भोंडवे)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा.राज्यपाल यांचे सचिव, राजभवन, मुंबई.
२. मा.मुख्यमंत्र्यांचे अपर मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
३. मा.मंत्री, महिला व बाल विकास, मंत्रालय, मुंबई.
४. सर्व मा.मंत्री/राज्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई.
५. मा.विरोधी पक्ष नेता, विधानसभा, विधानमंडळ, मुंबई.
६. मा.विरोधी पक्ष नेता, विधानपरिषद, विधानमंडळ, मुंबई.
७. मा.सर्व विधानसभा सदस्य/विधानपरिषद सदस्य, महाराष्ट्र विधानमंडळ, मुंबई.
८. मा.मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई.
९. सचिव/प्रधान सचिव/अपर मुख्य सचिव, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१०. सचिव/प्रधान सचिव/अपर मुख्य सचिव, नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
११. सचिव/प्रधान सचिव/अपर मुख्य सचिव, शालेय शिक्षण व क्रिडा विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१२. सचिव/प्रधान सचिव/अपर मुख्य सचिव, ग्रामविकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१३. सचिव/प्रधान सचिव/अपर मुख्य सचिव, आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१४. सचिव/प्रधान सचिव/अपर मुख्य सचिव, सार्वजनिक आरोग्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१५. सचिव/प्रधान सचिव/अपर मुख्य सचिव, विधी व न्याय विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१६. सचिव/प्रधान सचिव/अपर मुख्य सचिव, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१७. महासंचालक, राजमाता जिजाऊ माता-बाल आरोग्य व पोषण मिशन, मुंबई.
१८. महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क संचालनालय, मंत्रालय, मुंबई.
१९. सर्व मंत्रालयीन विभाग.
२०. आयुक्त, महिला व बाल विकास, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
२१. आयुक्त, एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना, महाराष्ट्र राज्य, नवी मुंबई.

- २२.सचिव, बाल हक्क संरक्षण आयोग, मुंबई.
- २३.सदस्य सचिव, राज्य महिला आयायेग, मुंबई.
- २४.महालेखापाल (लेखा परिक्षा)/(लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र मुंबई/नागपूर.
- २५.सर्व विभागीय आयुक्त.
- २६.ग्रंथपाल, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय ग्रंथालय, विधानभवन मुंबई.
- २७.सर्व जिल्हाधिकारी.
२८. सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद.
- २९.सर्व विभागीय उपायुक्त, महिला व बाल विकास विभाग
- ३०.सर्व जिल्हा महिला व बाल विकास अधिकारी.
- ३१.सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी.
- ३२.वित्त विभाग/व्यय-६, मंत्रालय, मुंबई.
- ३३.नियोजन विभाग/का.१४७२, मंत्रालय, मुंबई.
- ३४.अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई.
- ३५.निवासी लेखा परिक्षा अधिकारी, मुंबई.
- ३६.सर्व महिला व बाल विकास अधिकारी (जिल्हा परिषद).
- ३७.सर्व बाल विकास प्रकल्प अधिकारी (ग्रामीण/आदिवासी/नागरी).
३८. सर्व अधिक्षक/अधिक्षिका, शासकीय संस्था, महिला व बाल विकास विभाग.
- ३९.महिला व बाल विकास विभागातील सर्व कार्यासने.
- ४०.निवडनस्ती (कार्यासन-२).

ANNEXURE-I

Allocation to various districts of MAHARASHTRA

Sr.No.	Name of districts	SRB 2020-21 as per HMIS	Amount allocated for F.Y. 2024-25 based on SRB 2020-21 (Rs.in Lakhs)
1	Sangli	881	40
2	Hingoli	904	40
3	Buldhana	908	40
4	Kolhapur	908	40
5	Jalgaon	909	40
6	Ahmednagar	914	40
7	Osmanabad	915	40
8	Sindhudurg	921	30
9	Wardha	922	30
10	Latur	924	30
11	Nashik	927	30
12	Chandrapur	927	30
13	Bhandara	927	30
14	Beed	928	30
15	Pune	928	30
16	Jalna	928	30
17	Akola	931	30
18	Gadchiroli	933	30
19	Solapur	939	30
20	Mumbai	939	30
21	Dhule	939	30
22	Satara	942	30
23	Washim	945	30
24	Palghar	947	30
25	Parbhani	948	30
26	Gondia	951	30
27	Nandurbar	952	30
28	Aurangabad	954	20
29	Mumbai Suburban	954	20
30	Ratnagiri	957	20
31	Thane	964	20
32	Amravati	971	20
33	Yavatmal	976	20
34	Raigad	977	20
35	Nagpur	983	20
36	Nanded	1000	20
TOTAL :-			1060